

Başyazı

İletişim teknolojisi, yeni girişimler ve çoğulculuk

Hıfzı Topuz

İletişim alanında büyük devrimlerin yapıldığı bir çağda yaşıyoruz. Bütün Batı Avrupa ülkelerinde uydularla yayın alanında büyük projeler oluşturuluyor. Fransa, İngiltere, Federal Almanya, İsviçre ve İtalya doğrudan uydu yayınlarının son aşamasına geldiler. Bazı projeler gerçekleşti bile. Artık Avrupalıların TV yayınları üzerinde çalışılıyor. Programların dili ve içeriği ne olacak? Nasıl izlenecek? Reklamlara ne ölçüde yer verilecek? Devletlerin ulusal ve siyasal haklarının ve kültürel kimliklerinin sınırı nasıl saptanacak? Amerika'nın iletişimdeki üstünlüğüne karşı Batı Avrupa güçlü bir birlik sağlamaya çalışıyor.

Fransa'da, İtalya'da ve Federal Almanya'da devletin televizyon tekelini çokluğa dönüştürme çabaları başladı. Bu ülkelerde televizyon tekelini ne muhalefet partileri çökertti, ne de daha geniş özgürlükler için savaşan örgütler. Tekellere iktidarda olan partiler son verdiler. Amaç ne siyasal bakımdan düşünce özgürlüğü idi, ne de çoğulculuk. Kimse bunların yokluğundan yakınmıyordu ki.

Örneğin Fransa'da Sosyalistler İktidara geldikleri zaman üç TV kanalı vardı: TFI, Antenne 2, FR 3. Bunların üçü de devlet televizyonu idi. Ama yönetim bakımından bir takım özgürlükleri ve özerklikleri vardı. Sosyalist hükümet özel sektöre önce Canal Plus'u kurdurttu, sonra da Beşinci ve Altıncı kanalları. Bunlar anlatım özgürlüğünü savunmak için kurulmuş eibette. Amaç iletişim sektöründe kullanılan alt yapı tesislerini üreten, satan ve işleten çevrelere, prodüksiyon firmalarına yeni olanaklar kazandırmak, bu alandaki yatırımları desteklemek, çokuluslu ortaklıklara yeni iş alanları açmak, daha geniş reklam piyasaları yaratmaktır.

Endüstri ülkeleri son 20-30 yıl içinde haberleşme ve iletişim alanlarında çok büyük yatırımlar yaptılar. Görsel, işitsel ve her türlü elektronik araçların, bilgisayarların, bilgi işlem merkezlerinin, uyduların, radyo ve televizyon verici ve alıcılarının, videoların, telematik araçlarının üretimi, doğrudan televizyon yayınlarının gerçekleştirilmesi televizyonlar için kablo şebekelerinin kurulması, bütün bu araçlar için program hazırlanması büyük endüstri ülkelerinin en üretken ve en güçlü alanı oldu.

İletişimde yeni teknolojiler yeni işletme alanları yaratıyor, yeni meslekler ve işler ortaya çıkıyor. Bunlar öteki üretim, işletme ve pazarlama alanlarına da gelişme olanağı sağlıyorlar. Yeni TV kanallarının kuruluşuna bu açılardan baktığımız zaman gelişmeleri başka türlü değerlendirebiliriz.

Demokrasiyi iletişim araçlarıyla daha sağlam temellere oturtmak, çoğulculuğu geliştirmek her halde iletişimde yeni girişimleri yapanların ilk amacı değil. Ama ekonomik nedenlerle ortaya çıkan gelişmelerden demokratik düzene yeni bir şeyler kazandırmak gerek. Bu da aydınlarla düşen bir görev.

Federal Almanya basınında, radyo ve televizyonunda

Göçmen işçiler nasıl tanıtılıyor?

Köln'de toplanan bir iletişim konferansında bozuklukların üzerinde duruldu, öneriler getirildi.

Köln'de 2-4 Aralık 1986'da "Yabancılar ve Kitle İletişimi" konulu bir konferans toplandı. Federal Almanya Unesco Milli Komisyonu, Avrupa Konseyi, Almanya'nın Sesi ve Batı Almanya Radyo Kurumu'nun ve yabancı işçi sorunlarıyla ilgilenen kuruluşların işbirliği ile düzenlenen bu konferansa 300'ü aşkın uzman katıldı.

Konferansta Alman radyo ve televizyonlarının yabancılarla ilgili yayınları ele alındı. Sorunların çözümünü kolaylaştırmak üzere getirilen önerilerin bazıları şunlar:

- Göçmen işçilerin anayurtlarındaki eğitim, öğrenim, kültür ve ekonomik yapıya ilişkin ayrıntılı röportajların yapılması,
- TV'de yabancılarla yabancı kökenli Almanların varlığını daha belirgin olarak sergilemek üzere kendilerine spiker, yorumcu, yapımcı gibi görevlerin verilmesi,
- Yabancı gazetecilerin meslek eğitiminden daha geniş ölçüde yararlandırılmaları.
- Kültürel temele dayalı tarihsel dizilerin yapılması.

YABANCILAR SUÇ İŞLEYEN BİR GRUP OLARAK MI TANITILYOR?

Konferansta "Eğlence ve temsil alanında TV'nin rolü" irdelendi. Yapılan incelemelerin yabancıların hemen hemen tüm eğlence programlarında "yüzeysel", "basmakalıp şablonlara uygun" biçimde gösterildiğini ortaya koyduğu belirtildi. Bu yanıltıcı görüntüyü düzeltmek amacı ile bu tür programlarda bazı noktalara dikkat edilmesi gerektiği vurgulandı. Söz konusu noktalar şunlar:

- Yeni bir duyarlılığın oluşturulması,
- Bölgesel yayınlarda yabancıların çoğullukla suç işleyen bir grup olarak teşhir edilmemesi,
- Yeni stratejilerin oluşturulması,
- Yerli halkın korku ve endişelerini arttıracak yorumlardan kaçınılması.

Radyo konusunda yürütülen çalışmalarında yabancılar sorununun suç işleme eğilimi ve folklorik kavramların dışında ele alınması zorunluluğu dile getirildi. Radyoların yabancılarla ilişkin yayınlarını yabancılarla özgü programlarla sınırlamayıp yabancılarla ilgili haberlere normal bültenlerinde de yer vermeleri istendi.

ANTİPATİ UYANDIRAN YAYINLAR

Konferansta Almanca yayınlanan gazete ve dergilerde kamuoyunda geniş bir endişe ve antipati uyandıracak ürkütücü terimlere yer verilmemesi de istendi. Öteki önemli öneriler arasında şunları sıralamak mümkün:

- Alman politikacılarının yabancı işçilere ilişkin demeçlerini açıklarken gerekli durumlarda yorumlara yer verilmesi;
- İkinci ve üçüncü kuşağa mensup yabancıların Almanya'ya yerleşme niyetlerini hesaba katmak suretiler Alman basınında bu yeni okur grubuna özgü bölümler yaratma.
- Alman basım organlarının düzenli olarak yabancı konuk gazeteci ve stajyerlere açık olmaları,

Konferansta göçmen işçilerin anadillerinde yapılan yayınlar üzerinde de duruldu. Ana dildeki dinleyici ve izleyicilerin sayısal artışı karşısında kamu kuruluşlarının yayımları yetmediği, Berlin gibi büyük kentlerde bu tür yayınların özel istasyonlar tarafından da

yapıldığı belirtildi. Bu konudaki önerilerin bazıları şöyle sıralanıyor:

- Olağanüstü yüksek bir tecrit durumunda bulunan Türk kadınlara özgü bir radyo programının yayımlanması,
- Kitle iletişim araçlarının özerk kamu kuruluşlarının yönetim kurullarına, yabancıları temsil eden bir üyenin seçilmesi,

YABANCI DÜŞMANLIĞI KÖRÜKLENİYOR

Konferans Avrupa'da önemli bir yer işgal eden göçmen işçi ve ailelerinin görüntülerinin bugüne dek özellikle yazılı basın tarafından olumsuzdan çok olumsuz olarak yansıtıldığını bir kez daha doğruladı. Nitekim Alman basınında yabancı işçilerin imajlarını araştıran Münster üniversitesinden Prof. Dr. K. Merten 20 basın organında çıkmış 2.216 maddenin içerik çözümlemesinden sonra yabancılarla ilişkin olumsuz haberlerin yabancı düşmanlığını önemli ölçüde arttırmış olduğunu tesbit etti. Merten'e göre özellikle Türklerin içinde buldukları "kültürel uzaklık ve kopukluk" bu antipatide önemli bir rol oynuyor.

Marl'deki Adolf Grimme Enstitüsü media uzmanı H. Janke de Almanya'daki basın yayın organlarının yabancılarla ilgili olarak genelde "iyi niyetli, geçici, yüzeysel" bir tavır takındığını, ana sorunların köküne eğilmeksizin daha çok folklorik temalarla süslenmiş, yapay cılız bilgilerle beslenmiş yayınlar yaptığını belirtti. Janke'ye göre yabancıların sorunlarına ilişkin yüksek kaliteli betimleme ve sentezlere ancak "çok ender" rastlanıyor. Janke kitle iletişim araçlarının yabancılarla ilişkin peşin yargı ve yanlış tutumların bertaraf edilebilmesi için "öncü" (avant-garde) rol oynamaları, "aydınlatici" olmalarını istedi.

Batı Almanya Radyo (WDR) Kurumu'nun uzmanlarından Dr. J. Eckhard'a göre peşin yargılara karşı etkin bir mücadele yapmak istenirse, sadece bunların varlığına işaret etmenin yetmeyeceğini, onları anlamak ve onlara karşı cephe almak gerektiğini belirtti.

Avrupa'da toplam 14 milyonluk bir nüfus grubunu oluşturan ve bu grubun içinde 2 milyonluk bir vatandaş grubu ile önemli bir ağırlığa sahip Türklerin yurtdışı ikametleri uzadığı ölçüde önemi artan kitle iletişim konferansının değinmediği çok önemli bir konu video filmlerinin etkinliği olmuştur.

İÇİNDEKİLER

- Hüsamet'in Çelebi ile söyleşi ..... Sayfa 2
- Federal Almanya'da Türk basını ..... Sayfa 3
- İletişimde eğitim. . . . . Sayfa 3
- Super Channel uydularla 12 ülkeye yayın yapılıyor. . . . . Sayfa 6
- Okuyucularla İletişim. . . Sayfa 4
- Foto ajansları polise çalışmak istemiyor. . . . . Sayfa 5
- Kamuoyu araştırmaları. Sayfa 7
- 6 yıllık Unesco planı Sayfa 8

Söyleşi

Hüsamettin Çelebi ile Şöylesi :

"Anadolu Ajansı'ı Nisan'da Uydu ile İletişime Geçiyor"

Anadolu Ajansı (AA) bugün dünyada olup bitenleri nasıl izliyor? :

Dünya iletişim alanında halk tabiriyle aldı başını gidiyor. AA gibi imkanları dar bir haber ajansının en öne geçmesi hem mümkün değil, hem de kaybedilmiş yıllar itibariyle çok zor. Nitekim AA'nın 1985 yılı başında sadece Lefkoşe'de üç personelin çalıştığı bir bürosu vardı; o da 1974 hareketinden sonra alelacele kurulmuş bir büroydu. Türkiye'nin dışa açılması, kendisi ile ilgili haberleri kaynağından elde etmesi konusunda hükümetçe açıklanmış olan politikaya uygun olarak biz 1984'den bugüne kadar 7 büro daha kurduk. Bunların ilki Frankfurt'ta açılmıştır. Onu Brüksel, Kuveyt, Londra, Washington, Atina ve New York büroları izlemiştir. Şu sırada Kahire'de bir büro açmak üzere çalışmalar yapıyoruz. 1987 yılı içinde AA Paris bürosu da çalışmaya başlayacaktır. Bunların dışında Irak ve İran arasında uzayıp giden savaş durumu, bu ülkelerin Türkiye ekonomisinde taşıdığı önem ve iki ülke haber ajanslarının bizimle daha sıkı işbirliği yapmak istekleri 1987 yılı içinde Bağdat ve Tahran'da birer büro açılması konusunu gündeme getirmektedir. Böylece yıl sonunda AA'nın yurt dışındaki büro sayısı 12'yi bulacaktır. Bu bürolar kanalıyla yurt dışından özellikle Türkiye'yi ilgilendiren, başka haber ajanslarının belki önem vermeyecekleri, ama bizim için önemli konularda haber topluyor ve abonelerimize dağıtıyoruz. Basında özellikle bu tür haberlerimizin ilgi gördüğünü söyleyebilirim.

Bürolar yanında şu anda Reuter, AP, AFP ve DPA ile abone ilişkileri içindeyiz. Bu haber ajanslarının bültenlerini alıyoruz, kendi bültenlerimizi onların Ankara ve İstanbul bürolarına iletiyoruz. Bu değişimde eşitsizlik ücret konusundadır. Onlar vaktiyle ücret almaya başladıklarından, biz ise ücret talep etmeye çok yeni başladığımızdan bizim aldığımız onlarınkinin yanında çok düşük kalmaktadır. Bu ajansların bültenlerinden alınan haberler merkezdeki dış haberler servisinde taranmakta, uluslararası ilişkiler, Türkiye'yi ilgilendiren konular ve insani ilişkiler açısından dikkat çekici, aktüel konular ayrılmakta, Türkçeye çevrilmekte, ilgili serviste ve radaksiyonda kontrol edildikten sonra abonelere iletilmektedir.

Dünyada olup bitenleri izlemede kaynaklarımız bundan ibaret değildir. Anlaşmalar imzaladığımız milli ajanslar da vardır. Bunların bir kısmına platonik anlaşmalar demek mümkündür. Bir kısmı zaman zaman iki ülkede birbirlerini ilgilendiren olaylar çıktığında işletilen anlaşmalardır ve bağlantı telex kanalıyla kurulmaktadır. Bir başka kanal da bu ülkelerin ve sözleşme yapılmayan ülkelerin radyo yayınlarıdır. Ama asıl önemlisi bu Nisan ayında başlatacağımız uydu ile haberleşme uygulamasıdır. Asya ve Pasifik ülkeleri başlatacağımız haber değişiminde gerekli bağlantı Malezya'nın Bernama haber ajansı kanalıyla kurulacaktır. Kuala Lumpur Hamburg arasını uydu aracılığı ile geçeceğiz. Burada DPA da devreye girecek, onun hattından yararlanacağız. Hamburg Frankfurt arasını telex hattı ile bağlayacağız; buradan Ankara ile devamlı hat bulunduğundan biraz dolambaçlı gibi görünen yolla hergün Türkiye'den 2000 kelimelik seçilmiş haberle Pasifik'teki 15 ülkeye geçeceğiz, onların her birinden de günde 200 kelimelik haber alacağız. Bu Türkiye'nin yeni bir ufka açılması demektir.

AA yurt içindeki haber toplama çalışmalarını nasıl yürütüyor?

AA'nın Ankara'daki genel müdürlüğü dışında İstanbul, İzmir, Antalya, Bursa, Adana, Diyarbakır, Erzurum, Trabzon ve Samsun'da bölge müdürlükleri vardır. Bu bölgelerde iş kapasitesine göre ayarlanmış sayıda personel çalışmaktadır. İller gruplandırılmış olarak bu bölgelere bağlıdır. Bölgeler haberleri toplayıp telexle merkeze geçmekte; bu haberler ilgili serviste kontrol edildikten sonra redaksiyondan abonelere iletilmektedir. Saydığım yerler dışında, AA son yıllarda yurt içi örgütlenmesini bir miktar geliştirmek için Edirne, Kocaeli ve Konya'da yurt büroları kurmuştur. Bu bürolardan Konya Ankara'ya Edirne ve Kocaeli İstanbul'a bağlı olarak çalışmaktadır.

AA gelişen teknolojilerin kullanımında hangi noktada bulunuyor?

AA bugün 40 yıllık daktilo ve telexleri emekliye ayırmış bulunmaktadır. Bir sayfa haberi Ankara-İstanbul arasında 11 dakikada geçebilen teknoloji artık bir kenara bırakılmıştır. Bu aslında bir zorunluktur, çünkü ya faaliyet duracaktır, ya yatırım yapılacaktır. Eski teknoloji ile çalışmaların sürdürülebileceğini düşünmek kendimizi kandırmak olurdu. Nitekim bizi ziyarete gelen yabancılar teknolojimizi gördüklerinde dudak büker haldeydiler. AA artık bilgisayarlı haberleşmenin kullanıldığı bir haber ajansı durumuna gelmiştir. Şu anda genel müdürlüğün merkez ünitelerinde, TBMM bürosunda haberler doğrudan ekrana yazılmaktadır. Merkeze devamlı kanalla bağlı olan yurt büroları, bölge büroları veya aramalı telexler kullanılarak bir haber veya metin geçildiğinde bilgisayar bunları hafızasına kaydetmektedir. Bunlar ekrana çağrılıp işlendikten sonra abonelere sunulmaktadır. AA 1986 yılı içinde gerçekleştirdiği yatırımla 40'a yakın ekran, birbirini yedekleyen iki bilgisayar ve 30 kadar printer'le en son haberleşme sistemini kurmuştur. Bu alandaki gelişmelerin çok hızlı olduğunu, seçilen sistemlerin daha işletilmeye başlarken aşıldığını biliyoruz. Ancak bugün için haberlerde dil birliğinin sağlanabilmesi, haber iletme hızının 11 dakikadan 3-4 dakikaya indirilmesi önemli bir adımdır. 1987 yılında İzmir ve Adana da bilgisayarlı sisteme katılacaktır.

AA haber iletiminin yanı sıra fotoğraf alanında da önemli yatırımlar yapmaktadır. 1985 yılının ikinci yarısında ithal edilen telefoto cihazları Ankara ve İstanbul'da hizmete girdikten sonra buralardaki cihazlar bölge ve yurt bürolarına kaydırılmış, bu gelişme sayesinde fotoğraf, AA'nın öz gelir kaynakları içinde birinci sırayı alır hale gelmiştir. Fotoğraf konusunda bu yıl fotoğraf edit cihazının kullanıma gireceğini belirtmek yararlı olur kanısındayım.

AA'nın statüsünün değiştirilmesi için bazı çalışmalar söz konusu olmuştu. Bu konu ne durumda?

AA'nın statüsünü yönetimde gazetelere de ağırlıklı bir yer verecek şekilde değiştirmek konusu ilk günden itibaren hem bizim isteğimiz hem de hükümetin bize yaptığı telkinler içindeydi. Dolayısıyla bu konuyu gazetelerin yöneticileri ile bizzat ben görüştüm. Bunlardan bir kısmı fikri çok memnuniyetle karşıladılar. Bir kısmı başkalarına atıfta bulunarak o ne yaparsa ben de ona göre tavır alırım dediler. Bir kısmı bunun gerçekleşmesinin mümkün olmadığını söylediler. Böylece konu askıda kaldı. Esasen AA hisse senetleri sahiplerinin bilinmemesi, kimin elinde ne kadar olduğu konusundaki belirsizlikler sorun yaratıyordu. Bir takım hukuk sorunlarının çıkması ihtimaline karşı bu konunun şimdilik ertelenmesi için Devlet Bakanı ile bir anlaşma oldu. Onun için şimdilik mevcut statünün Türk Ticaret Kanununun değişen hükümleri dikkate alınarak yeniden anlaşılır bir biçimde yazılması ile yetindik.

Teknolojik gelişmelere uyum sağlarken personel konusunda neler yaptı?

Ben 1956 yılında gazeteciliğe başladığımda Ankara'da gazeteciler arasında yüksek öğrenim görmüş olanların sayısı herhalde onu bulmuyordu. Benim gibi bir kaç yükseköğrenim öğrencisi de vardı. Bugün değişen ve gelişen Türkiye'nin şartlarına paralel olarak basın da büyük ölçüde kendini yeniledi, çalışanlarını daha kültürlü insanlar arasından seçmeye başladı. AA bugün eski personelin eski alışkanlıklarını değiştirmeye, zaman içinde meydana gelen açıklarını mümkün olduğunca gidermeye ve özellikle de yabancı dil öğrenme ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışmaktadır.

Bilgisayarla haberleşme sistemine geçerken personel için dört hafta, dönüşümlü olarak süren, eğitim programı yapıldığını belirtmek gerek. Personelin yeni sisteme uyum sağlaması için yürütülen bu program çok kolay ve sorunsuz gerçekleşti. AA çalışanlarının yeni sisteme uyum sağlaması hızlı bir şekilde oldu. Ekran önünde çalışmanın gazeteciler üzerinde olumsuz etkiler yapacağı konusunda herkesin bildiği ve izlediği bir tartışma var. Ancak bugüne kadar herhangi bir ülkede bu yönde kanıtlanmış bir durum yok. Buna rağmen gelişmeler izliyoruz, herhangi bir somut tehlike ortaya çıkarsa, tehlike olduğu kanıtlanırsa bizim de tedbir almamız normaldir.

Korkmaz Alemdar

Haberler

Almanya'daki Türk basınının başarı ve eksiklikleri

□ Türk basını "gurbetçi"lerin Alman çevreleri ile ilişkilerini geliştirmeye yardım etmiyor

Bonn'daki Türk Araştırmalar Merkezi 9 Aralık 1986 tarihinde Bad Godesberg'deki Bilim merkezinde "Federal Almanya'daki Türk basını ve Türklerin bütünleşmesine olan katkısı" konusunda bir seminer düzenlendi. Seminerin sunuş konuşması Prof.Dr.Nermin Abadan-Unat tarafından yapıldıktan sonra Dr.Karl Biswanger "F. Almanya'da Türk basınının tahlili" başlıklı ve sadece Avrupa'da basılan Tercüman, Milliyet, Hürriyet ve Millî Görüş gazetelerini kapsayan tebliğini sundu.

Aynı gün Hürriyet'in Frankfurt temsilcisi Ahmet Külahçı, Milliyet'in Frankfurt bürosu şefi Zeki Sözer, Tercüman'ın Bonn muhabiri Ramazan Öz, Millî Gazete'nin Frankfurt bürosundan Recep Çınar, Bizim Almanya dergisinin yayım müdürü Fatma Arıç birer kısa bildiri sundular. Seminer Dr.Faruk Şen ile K.Biswanger'in katıldıkları bir panel ile noktalandı.

Prof.Dr.Nermin Abadan-Unat, Avrupa'daki Türk basınının özelliklerine ilişkin olarak şunları belirtti.

- Avrupa'deki Türk basını tercihan Türk işçi, öğrenci, girişimcilerin kişisel başarılarını ortaya koymakta, böylece onların güvenlerini arttırmaktadır. Buna karşın aynı basın yerel düzeyde Türk göçmen işçiler için kültürel alış veriş, hizmet, danışmanlık, kurumsal destek olarak sunulan çeşitli yardımlaşma faaliyetlerine görece olarak çok az yer vermektedir.
- Dışardaki Türk basını sürekli olarak "gurbetçi" deyimini kullanmak suretiyle dışarda yaşamağa devam eden Türklerin çevreleri ile olan ilişkilerini sıklaştırıp bir köprü kuracak yerde onları soyutlayarak daha çok polemik yolu ile ana yurdun iç politika tartışmaları ile meşgul etmektedir.
- Dışardaki basının kamuoyu oluşturma işlevi genellikle tek yönlü yapılmakta, öğrenim, okullarla ilişkiler, meslekî formasyon, işletme için sosyal hizmet ve belediye alanındaki çalışmalar üzerinde yoğunlaşmayıp, daha çok Türklere karşı yapılan haksız idarî ve hukukî tasarruflara karşı kullanılmaktadır.
- Abadan-Unat'a göre dış Türk basını "projeör" işlevini çoğunlukla geleneksel değerlerin ve dinsel inanç sisteminin perçinlemesi için kullanıyor. Bu açıdan bakıldığında, Abadan-Unat dış Türk basınının bir bakıma "desinformation" yaptığının söylenebileceğini belirtti. Abadan-Unat'a göre yurt dışı Türk basınının birinci görevi olan objektif haber verme ilkesine en geniş ölçüde "Hürriyet" gazetesi uymakta.

Türkiyede "Özel TV" yayına hazır

Televizyon yayını yapmak için 5 özel şirket hükümetten izin bekliyor.

Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Nezh Demirkent, Gazeteci-Yazar Refik Erduran, film yapımcısı Türker İnanoglu ve Veb Ofset Grubu, Milliyet Grubu, Atilla Özdemiroğlu ile Vedat-Sedat Yelkenci kardeşler, özel televizyon istasyonu kurma hazırlıklarını tamamlamış durumdadır. Hatta Bazıları TRT televizyonuna programlar hazırlayarak çalışmalarını sürdürüyorlar.

(Hürriyet Gazetesi 20 Mart 1987)

İletişim Eğitimi

40.Salzburg İletişim Semineri Mart'ta toplandı

□ Konu "Medialar kime ve neye hesap verebilir" idi

□ Her yıl Salzburg'ta düzenlenen iletişim seminerlerinin 40'incisi 1-14 Mart 1987'de yapıldı.

Salzburg Semineri'nin hemen hemen her yıl işlediği konular ve düzenlediği oturumlar arasında "İletişim ve iletişim sorunları" yer alıyor. 1947'de A.B.D.'deki Harvard Üniversitesi öğrencilerince kurulan Salzburg Semineri, özel, bağımsız kâr amacı gütmeyen, serbest araştırma yapma sorumluluğu taşıyan bir eğitim kuruluşu. Salzburg Semineri'nin amacı, en üst düzeyde evrensel boyuttaki çağdaş konular üzerinde çalışmalar yapmak olduğu kadar, aynı zamanda Amerikan toplumundaki belirgin özellikler üzerine eğilmek. Seminerin merkezi A.B.D.'de Massachusetts eyaletindeki Cambridge kentinde bulunuyor. Bununla beraber, seminer oturumları Avusturya'nın Salzburg kentinde bulunan Schloss Leopoldskron'da yapılıyor.

1987 Salzburg Semineri broşüründe anılan oturumun yapılması gerekçesi olarak şöyle deniliyor: "Teknik yenilikler iletişim araçlarına açık kalmayı, iletişim araçlarının varlığını, zenginliğini ve etkisini fazlasıyla arttırmıştır. Bu oturumda şu sorulara yanıt aranacaktır: İletişim araçları kimlere ve nelere karşı hesap vermek durumundadır? Tüketicilere mi? Sahiplerine mi? Çeşitli toplumlarda iletişim araçları hangi işlevleri yerine getirmektedirler? İletişim araçları olayları nasıl yönlendirmekte ve karşılığında kendileri nasıl yönlendirilmektedir?"

Her yıl 10 dan fazla konuda toplantının yapıldığı Salzburg Semineri oturumlarına Batı ve Doğu Avrupa, Kuzey Amerika'dan katılanlar olduğu gibi, gelişmekte olan ülkelerden özellikle Ortadoğu'dan katılanlar bulunuyor. Hemen hemen her toplantıya 50 kadın ve erkek katılıyor.

Avrupa'daki Gazeteciler Vakfı Eğitim Programı

Avrupa'daki Gazeteciler Vakfı, (Centre de Formation et de Perfectionnement des Journalistes) başkanlığını Le Monde Gazetesinin kurucusu Hubert Beuve - Mery'nin yaptığı sırada 1974'te onun çizdiği yönde kurulmuştur. Avrupa'daki Gazeteciler Vakfı, dünyanın her yanından gelen gazetecilerin Avrupa'yı daha iyi anlamaları için her yıl bir eğitim programı uygulamaktadır. Bu programa, 1974'ten beri 58 ülkeden 312 gazeteci katılmıştır.

8 ay süren eğitim programında, katılan gazeteciler Paris'te Avrupa ülkelerini birinci elden tanımakta, bu ülkelerin kendi aralarındaki ilişkileri, dünyayla olan ilişkilerini araştırmakta, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve kuruluşlarını incelemektedirler. Aynı zamanda Avrupa'daki Gazeteciler Fonu tarafından yılda 4 sayı olarak çıkarılan Europe dergisinin hazırlanmasında çalışmaktadırlar. Programa katılan gazetecilerin boş zamanlarında çalıştıkları yayım veya yayım kuruluşuna program sırasında haber göndermeleri de istenmektedir.

Avrupa'daki Gazeteciler Vakfı eğitim programına kabul edilebilmek için 25-35 yaşları arasında olmak, en az 4 yıl süreyle bir haber ajansı, gazete, dergi, radyo, televizyon istasyonunda gazeteci olarak çalışmış olmak, İngilizce ve Fransızca bilmek koşulları aranmaktadır. Program başlamadan önce her iki dilde de yoğun kurslar verilmektedir. Programın 8 aylık ücreti 67.000FF'dir; başvuru üzerine program giderlerini karşılayacak burs temin edilmesi mümkündür.

(Yazışma adresi: Fondation Journalistes, en Europe 33, Rue de Louvre 75002 Paris)

Dış Haberler

"Super Channel" uydula 12 ülkeye yayın yapıyor

Yeni kanalın amacı Murdoch'un kurduğu Sky Channel'e reklam piyasasını kaptırmamak.

Super Channel adlı İngiliz TV kanalı Şubat başından beri Avrupa kablolu TV şebekelerinin kullandığı bir uydu aracılığı ile Belçika, Danimarka, Fransa, Finlandiya, Hollanda, Federal Almanya, İrlanda, Lüksemburg, İspanya, İsveç, İsviçre ve İngiltere'yi içine alan bir bölgeye yönelik yayınlara başladı. Bu bölgede Super Channel'i izleyecek 18 milyon kablolu TV abonesi var. Super Channel günde 24 saat yayın yapıyor. İngilizce yapılan bu yayımlar pop müzik, spor, belgesel filmler, tiyatro yapıtları ve haberlerden oluşuyor.

Bu kanalın gelirleri tümüyle reklamcılıktan sağlanıyor. Kanalın sahibi Music Channel ortaklığı. Bu ortaklık Music Box denilen bir müzik kanalı ile ITV adlı İngiliz özel televizyon ortaklığının birleşmesiyle doğdu. Music Channel'in ortaya çıkartılmasındaki amaçlardan biri de Rupert Murdoch'un kurduğu Sky Channel adlı ilk Avrupa Uydu Kanalı ve Fransa'nın oluşturduğu TV 5 uydu kanalıyla rekabet edebilmek.

Yayınlarda BBC ve ITV şebekelerinin ürettiği programlar, İngiliz dizilerine, eğlendirici programlara, sağlık bilgilerine, yemek tariflerine, müzik ve çocuk programlarına ağırlık veriliyor.

(Le Monde, 28 Ocak 1987)

"Görüntü oburluğu"

Fransa'da görüntü oburluğu anlamına gelen yeni bir deyim (boulimie d'images) ortaya çıktı. Bu deyimden bol görüntülü videokasetler anlaşılıyor. Ünlü TV röportajcısı Yves Mourousi geçtiğimiz günlerde video World News (VWN) firmasıyla bir ortaklık kurdu. Videomag adındaki bu yeni kuruluş her ay bir videokaset yayınlamakta. Üç saatlik bir programdan oluşan bu kasette çeşitli röportajlar, belgeler ve reklamlar yer almakta.

Kasetin fiyatı 57 frank. Yani, videomag kaseti boş bir kasetten daha da ucuz geliyor. İsteyen bu kaseti alıp üstüne başka programlar çekebiliyor. Ne var ki, kasette De Gaulle'in konuşmaları gibi bir takım tarihsel belgeler yer aldığı için bunların saklanacağı düşünüyor. Fiyatın bu kadar ucuz olması kasette reklâm programlarının yer almasından kaynaklanıyor.

Videomag kasetlerinin 100 bin sattığı zaman kâra geçmesi bekleniyor. Kasetlerin birinci sayısı 65 bin sattı; 100 bine çok kolay ulaşabileceği tahmin ediliyor.

Videomag kasetleri "görüntü oburlarına" sesleniyor.

(Le Monde, 22 Ocak 1987)

"Compact" plaklar

Japonya'da plakların % 90'ı, Fransa'da ve Amerika'da % 60-65'i compact olarak üretiliyor

Bugün artık compact disc'lerin yaygınlaşmasıyla uzunçalar piyasasının sonu gelmiş gibi görünmektedir.

Compact Disc (CD) diye adlandırılan yeni tür plakların son yıllarda bütün Avrupa'da çok yaygınlaştığı öürülüyor. 1983 Mart'ında Avrupa piyasasına çıkartılan kompakt plaklar ilk olarak iki firma tarafından üretildi. Japonya'da bulunan bir firma -Sony ve CBS için- Japon ve Amerikan pazarlarına plak üretti. Philips'in Hanover'de bulunan bir fabrikası da özellikle Avrupa piyasasını hedef alarak üretime geçti. Sony ile Philips bu alanda çok başarılı oldular; Deutsche Grammophon, Philips ve Decca firmaları için compact plak yapımına geçtiler. Daha sonra Philips Fransa'da ve Avusturya'da yeni fabrikalar kurdu. Polygram plak firmasının compact plak alanında son yıllarda atağa kalkarak Fransa piyasasının % 50'sini ele geçirdiği belirtiliyor.

Bugün artık gelişmiş ülkelerde uzun-çalar piyasasının sonu gelmiş gibi görünüyor. Japonya'da plak satışlarının % 90'ı compact plak türünde. Fransa'daki oran da % 60'a, Birleşik Amerika'da % 65'e yükseldi.

(Le Monde, 25 Ocak 1987)

İtalyan televizyonları

Bugün İtalya'da RAI devlet televizyonu (RAI) RAI 1, RAI 2, RAI 3 diye adlandırılan üç kanaldan yayın yapıyor. Seyircinin % 45'i devlet televizyonu izleniyor.

Özel sektör televizyonları ise Silvio Berlusconi'nin yönettiği Beşinci Kanal, Italia 1 ve Retequattro kanallarından oluşuyor. Bu üç kanalın da devlet televizyonları kadar izleyicisi var.

Bunların yanı sıra İtalya'da 750 yerel televizyon istasyonu kuruldu. Bunların 580'i bağımsız.

Okuyucularla İletişim

Bizi destekleyen sayısız mektup alıyoruz

İletişim Dünyası'nın 4. sayısını sizlere sunmaktan mutluluk duyuyoruz. Bu ara bir de İngilizce-Fransızca özel sayı çıkardık ve yabancı ülkelere gönderdik. Dergimiz çıktığından beri dostlarımızdan sayısız mektup ve telefon geldi. Bizi destekleyenlere sonsuz saygı ve sevgilerimizi sunarız.

İlginizi, eleştirilerinizi ve önerilerinizi bekliyoruz, Saygılarla.

Hıfzı Topuz

Genel Müdür M.Bow'dan tebrik

Unesco Genel Müdürü Amedou-Mahtar M'Bow'dan da sevimli bir mektup aldık. Genel Müdür mektubunda şöyle diyor:

"Unesco'nun iletişim alanındaki çalışmalarını daha iyi tanımak için böyle bir dergi çıkartma girişiminizden dolayı sizi kutlarım. Eski Unesco'cuların Unesco'nun amaçlarını gerçekleştirmek için coşku ile çalışmalarını sürdürmeleri beni çok mutlu ediyor."

Hasan Esat Işık

Dış İşleri ve Milli Savunma eski bakanı Hasan Esat Işık şunları yazıyor:

"En ileri uygarlık düzeyine erişeceğimiz ve ülkemizi daima uygarlığı daha ileri boyutlara ulaştıracak milletler arasında tutacağız, diyoruz. İletişimdeki gelişmelere ilgisiz kalmayarak gerçekleştirilebilecek bir emel değildir bu.."

Sizin bu konuya verdiğiniz önemi gayet iyi biliyorum, çok da haklısınız...Yazılarınızı yararlanarak okudum.."

Arslan Kaynarğ

Elif Kitabevi sahibi Arslan Kaynarğ bize şu yazıyı gönderdi:

"Ben küçük, fakat anlamı büyük dergi için sizi kutlarım. Derginin gelişeceğini, Türkiye ile ilgili sorunların daha çok yer alacağını umuyorum.

Ben Unesco'nun Türkiye'deki çalışmalarını yeterli bulmadım. Oysa, herşeye karşın neler yapılabilir? İletişim Dünyasını yapılabileceklerin küçük bir örneği olarak selâmlıyorum.."

Dış Haberler

Fotoğraf Ajansları Fransa'da polise çalışmak istemiyorlar

Geçen Aralık ayında Paris'teki öğrenci olayları konusunda yapılan soruşturmalar sırasında polis, olayların resimlerini çeken fotoğraf ajanslarına başvurarak ayrıntılı resim isteyince ajanslar buna büyük tepki gösterdiler ve "muhbirlik" ve "jurnalçılık" gibi işlerin meslek ahlakıyla bağdaşmayacağı belirterek belge vermeyi reddetti.

Kovuşturmayı yöneten sorgu yargıcının kararlarına uyararak resimleri görüp incelemek üzere ajanslara giden görevlilere foto muhabirleri resimleri vere-

miyeceklerini belirterek şöyle dediler: "Size eğer belge verecek olursak yarı başka olayları izlerken çok güç durumlarda kalabiliriz. Herkes bizim polisin hizmetinde olduğumuzu sanır ve resimlerinin çekilmesini istemez."

Bu olay üzerine Associated Press-France, AFP-Photo, Collectif-Press, Cosmos, Keystone, Kipa, Magnum, Rapho, Vu, ANSRIC ajansları bir araya gelerek bir bildiri yayınladılar ve foto ajanslarından "muhbir" olarak yararlanma girişimlerine karşı çıktılar.

Buna karşılık Fransız piyasasının % 70'ine fotoğraf sağlayan üç büyük ajans Gamma, Sygma ve Sipa-Presse imzalamazken, bu ajanslarda çalışan foto muhabirlerinden bazıları kendi adlarına bildiriye imza koydular.

(Le Monde, 23 Ocak 1987)

Basında yılın en önemli olayları

Associated Press Ajansı her yıl olduğu gibi geçen yıl sonunda da gazete yöneticilerine geçen yılın en önemli olaylarının neler olduğunu sordu ve şu yanıtları aldı:

1- Çernobil faciası, 2- Reykjavik zirvesi, 3- Challenger'in patlaması, 4- Fildişi kıyılarında iktidar değişikliği, 5- Irangate olayı, 6- Libya'nın bombalanması, 7- Terörizm olayları, 8- Güney Afrika olayları 9, AIDS

Okuyucular ise şu olaylara öncelik vermişlerdi:

1- Challenger'in patlaması, 2- Irangate olayı, 3- Libya'nın bombalanması, 4- Amerika'da vergi reformu, 5- Çernobil olayı.

Fransa'da 5. Kanal ve TV

Fransa'da geçen yıl kurulan ve "İletişim ve Özgürlük Ulusal Komisyonu" (CNCL) diye adlandırılan İletişim araçları Yüksek Kurulu Beşinci ve Altıncı Televizyon kanallarının uymak zorunda oldukları koşulları saptadı. Buna göre ilk üç yıl içinde programların % 30'u Fransız yapımı, % 30'u da Fransa dışındaki öteki Avrupa ülkelerinin yapımı olacak. Üç yıl sonra Fransız yapımlarının oranı % 50'ye çıkartılacak.

Her iki kanalın da gelirlerinin % 15'i Fransızca program üretimine ayrılacak.

(Le Monde, 28 Ocak 1987)

Sınırsız televizyon

Avrupa Konseyi'nin 9-10 Mart 1986'da Viyana'da düzenlediği Media Politikaları Konferansı'nda Avrupa Yayın Birliği temsilcisi bu birliğin 30 yıldan beri izlediği politikasının sonucu olarak Avrupa'da televizyon sınırlarının kaldırıldığını öne sürmüştür.

Avrupa Yayın Birliği teknik ve yasal alanların yanı sıra ülkeler arası program alış verişini de geliştirerek "Avrupa'da sınırsız bir televizyon" sisteminin temellerini attığını belirtmektedir.

Avrupa Konseyi de Avrupa'da TV sınırlarının kaldırılması için şu anlaşmaları gerçekleştirmişti: TV filimleri aracılığı ile TV program alış-verişi (15 Aralık 1958), TV yayınlarının Avrupa'da korunması (22 Haziran 1966) ulusal sınırların dışından yapılan radyo yayınlarıyla savaş (1965), 'televizyonla reklâmçılığın ilkeleri üzerinde anlaşma, uyduların kullanılması anlaşması vb..

(FIJ, En ligne directe, Ocak 1987)

AFP Genel Müdürü

AFP'nin Genel Müdürü Henri Pigeat 18 Aralık 1986'da görevinden ayrıldı. Yeni genel müdür seçimi çok tartışmalı geçti. Bir ay süren müzakerelerden sonra genel müdürlüğe TF 1'in genel müdürü Jean-Louis Gullaud getirildi. 1929'da doğan J.L.Gullaud meslekte yetişme bir gazeteci; Paris-Jour, France-Solr, Nouveau Candide gazetelerinde ve Fransız Radyo Televizyonunda uzun yıllar görev yaptı.

PANA güçleniyor

1983'te kurulmuş olan ve kısaca PANA diye anılan Pan African News Agency son aylarda şebekesini geliştirerek 44 Afrika ülkesinde haber dağıtımına başladı. PANA günde 25 bin sözcük dağıtıyor. Haberler İngilizce, Fransızca ve Arapça yayınlıyor.

POOL şebekesinde gelişmeler

Bağılantısız Ölkeler Haber Ajansları POOL'u Güney Afrika ve Namibia haberlerinin daha sağlıklı bir biçimde dağıtımını sağlamak amacıyla bu iki ülkedeki bağımsızlık eylemlerini duyuracak bir haber ajansının kurulmasını ele almışlardır.

Swahili dilinde radyo yayınları

Swahili dilinin geliştirilmesi için Tanzanya radyosu Tanzanya'nın başkenti Dar es Salam'da bir toplantı düzenledi. Bu toplantıda belirtildiğine göre bugün dünyada bu dili konuşanların sayısı 60 milyon. 25 radyo istasyonu Swahili yayını yapıyor.

Yeni Yayınlar

Parlamento Muhabirleri Demegi, Basın Özgürlüğü ve Basın Konseyi (Ankara: Parlamento Muhabirleri Derneği Yay., 1986).

Parlamento Muhabirleri Derneği ile Çağdaş Gazeteciler Derneği'nin ortaklaşa düzenledikleri Basın Konseyi ve Basın Sorunları konulu açık oturum metni yayımlandı. Temmuz 1986'da Ankara'da yapılan Basın Konseyi konulu açık oturuma Kemal Balcı, Yalçın Doğan, Oktay Ekşi, Rafet Genç, Uğur Mumcu ve Varlık Özmenek konuşmacı olarak katılmışlardı.

Basın Konseyi ya da Basın Ahlak Yasası konusu 1968'de İstanbul'da yapılan bir toplantıda tartışılmış ve bunu 1971 ve 1983'de Ankara ve İstanbul'da düzenlenen iki toplantı izlemiştir. Ancak bu tartışmaların metni bugüne kadar yayımlanmamıştır. 1986'da gazetecilerin Basın Ahlak Yasası konusundaki düşüncelerinin neler olduğunu öğrenmede Parlamento Muhabirleri Derneği'nin bu yayını iyi bir kaynak oluşturmaktadır.

Mehmet Tekin, Hatay Basın Tarihi, (Antakya: Kültür Basımevi, 1985)

Hatay Basın Tarihi ilköğretim müfettişi Mehmet Tekin'in eseridir. Bugüne kadar gözden kaçmış, bilinmeyen bir çok noktayı gün ışığına çıkarmaktadır. Örneğin G.Groc ve İ. Çağlar bu kitabı görmüş olsalardı Türkiye'de 1795'den bu yana yayımlanan Fransızca gazeteler listelerine - Le Reveil, ve Echo d'Alexandrette - katabilirlerdi.

Hatay Basın Tarihi, Anadolu'nun bir çok kentinde güç koşullarda, sınırlı olanaklarla yürütülen gazeteciliğin yerel tarihini yazılmasında yeni bir adımdır. Bu çabaların geliştirilerek sürdürülmesi basın tarihi incelemeleri için yararlı olacaktır.

Unesco, International Flows of Selected Cultural Goods [Kültürel Metalardan Uluslararası Dolaşımı] Unesco, Statistical Reports and Studies No. 28, 1986)

Unesco İstatistik Bölümü'nün yayınladığı bu çalışmada iletişim araçlarının üretimi ve uluslararası piyasalara sürülmesi ve satışı alanlarında çok ilginç istatistikler bulunmaktadır.

Bu çalışmada şunlara yer verilmiştir: Yabancı ülkelere en çok kitap, dergi, gazete, plak, teyp, kaset, fotoğraf makinesi, sinema makinesi, televizyon ve radyo alıcısı satan ülkeler hangileridir? Bunların değeri ve dış satışlar bakımından aralarındaki oranlar nelerdir?

Bu çalışmanın ortaya koyduğu ilginç tablolardan biri de 1980'de dünya televizyon alıcı aygıtı pazarının ülkeler arasındaki paylaşımına ilişkindir:

Japonya % 31,7, Federal Almanya % 20,3, Amerika % 8,1, Güney Kore % 7,7, Belçika-Lüksemburg % 5,6, Singapur % 4,9, Hollanda % 3,9, İtalya % 3,3, İngiltere % 3,1, Finlandiya % 2,2, Avusturya % 2,1, İsveç % 2.

Japonya'nın Amerika'nın dört katı TV satması, Güney Kore'nin de Amerika'ya yakın bir ölçüde dışarıya televizyon alıcısı satması şaşırtıcı bir olaydır.

Bernard Bompus ve Barbara Shelt, Seventy Years of International Broadcasting [Uluslararası Radyo Yayıncılığında Yetmiş Y.P.](Unesco, Documents on Communication and Society No.14, 1986)

Unesco'nun yayınladığı bu çalışmada yabancı ülkelere yönelik radyo yayımlarının 70 yıllık geçmişi üzerinde geniş bilgiler verilmektedir.

Yazarlar 1915-17 yıllarında dışa yönelik yayımların nasıl ortaya çıktığını, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra nasıl geliştiğini, Hitler rejiminin radyo yayımlarına ne büyük bir önem verdiğini, İkinci Dünya Savaşı sırasında radyo yayımlarının ne ölçüde rol oynadığını, Savaşın sonra yayıncılığın nasıl geliştiğini ve bugün 70 kadar ülkenin nasıl dışa yönelik yayımlarını ayırtımlarıyla anlatmakta ve TV rekabeti karşısında yabancı ülkelere yönelik yayımların nasıl olacağını araştırmaktadırlar.

İncelemenin sonunda yayımlanan bir tabloda 1983 yılında yapılan bir haftalık dış yayın süreleri şöyle gösterilmektedir:

Sovyetler Birliği 2177 saat, Birleşik Amerika 2004 saat, Çin 1424 saat, Federal Almanya 789 saat, İngiltere 721 saat, Kuzey Kore 593 saat, Arnavutluk 581 saat, Mısır 523 saat, Küba 420 saat, Doğu Almanya 408 saat, Hindistan 401 saat, Avustralya 336 saat, Nijerya 322 saat, Polonya 320 saat, Fransa 301 saat. Türkiye 263 saatle 19'uncu durumdadır.

Günver Otbanbölük, Babiali'nin yarım asırlıkları, (İstanbul:Gazeteciler Cemiyeti Yay., 1986)

Bu kitapta Babiali'de 50 yılını doldurmuş gazetecilerle konuşmalar yer alıyor. Niyazi Arm, Niyazi Ahmet Banoğlu, Rakım Çalpalpa, Kâmuran Çelebi, Ziyad Ebüzziya, Elif Naci, Fuat Emircan, Hikmet Feridun Es, Selâhattin Giz, Vahdet Güntekin, Cemal Kutay, Nadir Nadi, Osman Nebioğlu, Yekta Ragıp Önen, Tahsin Öztin, Şevket Rado, Haluk San, Niyazi Sel, Midhat Sertoğlu, Samih Tiryakioğlu, Kemalettin Tuğcu, Rezzan Yalman, Aslan Tufan Yazman'la yapılan röportajları okuyorsunuz.

Kitabın ikinci bölümünde de İkinci Dünya Savaşı sırasında uygulanan yayın yasaklarından örnekler yer verilmiş. Kitabın basın tarihi bakımından çok zengin belgelerle dolu olduğunu görüyorsunuz. Başarılı bir yayındır.

G. Bohere, Gazetecilik Mesleği, Çeviren Dr. Nurhan Süral, (Ankara: Uluslararası Çalışma Örgütü Yay., 1986)

1984'de Cenevre'de Fransızca ve İngilizce yayımlanan bu çalışmada gazetecilerin çalışma koşulları incelenmektedir. 1986'da Sofya'da yapılan uluslararası ve bölgesel gazeteci örgütleri danışma toplantısında bu çalışmanın bir değerlendirilmesi yapılmış ve getirilen önerilerin ışığında kitabın yeniden gözden geçirilerek basılması istenmiştir.

Velamajja Kivikuru ve Tapio Varis, Approaches to International Communication [Uluslararası İletişime Yaklaşımlar] (Helsinki, 1986)

Finlandiya Unesco Milli Komisyonu bundan dört beş yıl önce gelişme yolundaki ülkelere yetişen gazeteciler için bir el kitabı hazırlama işine girişmişti. Kitabın içeriği çeşitli uzman toplantıları sonunda saptandı ve kitap geçen yılın son aylarında yayımlandı.

Kitaptaki metinler arasında, R.E.Butler'in Yeni Haberleşme ve İletişim Düzeni ve Uluslararası Telekomünikasyon Birliği ilişkilerini, Olivier Boyd-Barrett'in uluslararası haber ajanslarını, N. Janus ve R. Roncagliolo'nun reklâm, kitle iletişim araçları ve bağımlılık ilişkilerini, Karl Sauvart'ın sınırlarötesi veri akışı politikalarını, Laura Hanni-Kainen'in kitle iletişim araçlarıyla uluslararası hukuku konu alan makaleleri yer alıyor.

Gunnar Garbo, A World of Difference. The International Distribution of Information, the Media and Developing Countries [Bir Ayrımlar Dünyası. Enformasyonun Uluslararası Dağılımı, İletişim Araçları ve Gelişmekte Olan Ülkeler] (Unesco, Documents on Communication and Society No.15, 1986).

Unesco'da "İletişimin Geliştirilmesi İçin Uluslararası Program"ın (IGUP) başkanı olan Norveçli Gunnar Garbo'nun yaptığı bu çalışmada şu konular yer almaktadır:

Birleşmiş Milletler Haberleşme Özgürlüğü Alt Komitesinde 40'li ve 50'li yıllarda yapılan çalışmalar; Birleşmiş Milletler Haberleşme Özgürlüğü Konferansı (1948), Unesco'nun 1978'de yayınladığı iletişim araçları bildirgesinin hazırlanışı, gazetecilerin sorumlulukları ve çalışma koşulları, Yeni Evrensel Habercilik ve İletişim Düzeni (YEHD), İletişimin geliştirilmesi için yapılan çalışmalar ve IGUP.

Tapio Varis, La circulation internationale des émissions de television [Televizyon Programlarının Uluslararası Dolaşımı](Unesco Etudes Documents d'Information No.100,1986)

Finlandiyalı iletişim araştırmacısı Tapio Varis'in televizyon programlarının dolaşımı konusunda yaptığı bu çalışma 1985'te International Flow of Television Programs adıyla İngilizce olarak yayımlanmıştır. Çalışmanın Fransızcası da geçen yılın son aylarında yayımlanmıştır.

Tapio Varis'in bu çalışması 1973'te Kaarle Nordensteng'le birlikte yaptıkları bir çalışmanın devamı biçimindedir. 1973'teki çalışmayı Unesco 1974'te La TV circule-telle a sens unique? TV traffic, a one way street adıyla yayınlamıştı. Tapio Varis bu son çalışmasında 1974'ten bu yana elde edilen gelişmeleri göstermekte ve televizyon alıcılarının, televizyon programı üretiminin ve program alış verişlerinin durumu üzerinde ayrıntılı bilgi vermektedir.

Kamuoyu Araştırmaları

Almanya'da televizyon dizilerinin etkileri

- Batı Almanya'da yapılan bir araştırmaya göre yabancılarla Alman'lar arasında hemen hemen hiç bir kültürel alış verişin olmadığı ortaya çıkmıştır.
- Araştırmaya göre yabancılara karşı olumsuz duygular besleyenlerin kesinlikle gösterilen filmler ilgili tartışmaya girmek istemedikleri anlaşılmıştır.

Batı Almanya Radyo kurumu (WDR) kitle iletişim uzmanlarından Dr. Joseph Eckhardt yabancılara ilişkin TV programlarının etkileri konusunda 1986'da kapsamlı bir araştırma yapmıştır. Buna göre 18-60 yaş arasında bulunan 200 izleyiciye dört ayrı dizi film gösterilmiştir. Bunlar arasında "Türkler Defolun!" (Türken raus), "Yabancılar Kapımızın Önündedir", "F.Almanya Bir İltica Ülkesi midir?" başlıklı filmler yer almıştır.

Ekim 1986'da Düsseldorf ve Bochum'daki stüdyolarda gösterilen bu filmlerle ilgili olarak deneklerle tartışmalar yapılmıştır. Grup tartışmalarında yabancılar Almanlar arasında hemen hiç bir kültürel alış veriş olmadığı ortaya çıkmıştır. Deneklere göre tek ortak konu yemek ve folklor'dur.

Bu araştırmanın faktör analizinde ortaya bazı sonuçlar çıkmıştır. Birincisi "etkilenme"dir. Deneklerin % 68'i "bu film bana bazı olayları daha açık görmeme yardım etti" demişlerdir.

İkinci boyut "tek yanlılık" olmuştur. Deneklerin % 51'i "bu film gerçeğin sadece yarısını yansıtıyor, tek taraflıdır" şeklindeki görüşü benimsemiştir; dolayısıyla etkilenme faktörü tek yanlılık faktörünü ortadan kaldırmamıştır.

Araştırmanın ortaya koyduğu bir diğer ilginç sonuç yabancılara karşı olumsuz duygular besleyenlerin kesinlikle filmlerle ilgili tartışmaya girmek istememeleri olmuştur.

Radyoyu kimler dinliyor?

1984 Aralık ayında Ankara İlinde belediye sınırları içinde bir radyo ve televizyon programları kamuoyu araştırması yapılmıştır. Bu araştırma çerçevesi içinde tabakalı basit tesadüf küme örnekleme metodu ile örnek haneler seçilmiş, 2544 kişi ile görüşülmüştür.

Televizyon programları hakkında 37, radyo programları hakkında 11 sorunun sorulduğu anket sonucunda çıkan ilginç noktaların bazıları şöyledir: Ankara'da deneklerin % 64.8'i televizyonu, % 56.2, radyoyu her gün izlemektedir. Radyoyu her gün dinleyenlerin çoğunluğu ileri yaşlarda ve kadınlardır. Televizyon izleyicisi televizyonu başlarken açmaktadır. En çok dinlenen radyolar TRT-1'dir; Polis Radyosunu geniş bir kitle izlemektedir. Radyo daha çok öğleden önceki saatlerde dinlenilmektedir. Televizyonda yurt haberleri en çok ilgi duyulan haber türüdür. Radyo ve televizyon en güvenilir ve inanılır haber kaynağı olarak kabul edilmektedir.

TRT yüzde kaç oranda izleniyor?

- Türkiye'nin 18 il merkezinde yapılan kamuoyu araştırmasına göre televizyon % 83,5 oranında izleniyor.
- Yabancı televizyon izleyen illerin başında sıradaki iller geliyor.

1985 Nisan ayı içinde Türkiye'nin doğu, batı, güney, kuzey ve orta Anadolu bölgelerinden seçilen 18 il merkezi, ilçe ve köylerinde kamuoyu araştırması yapılmıştır. Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Edirne, Erzurum, Eskişehir, Hatay, İstanbul, İzmir, Kayseri, Konya, Samsun, Trabzon, Şanlıurfa, Van ve Zonguldak'ta yapılan bu araştırmalarda tabakalı örnekleme yöntemiyle 15.980 hane seçilmiş, 42.199 kişi ile görüşülmüştür.

Televizyon programları hakkında 37, radyo programları hakkında 25 sorunun sorulduğu anketlerin sonuçlarından bazıları şunlardır: Türkiye'de anket uygulanan illerde televizyonun genelde % 83.5 oranında izlendiği, her gün televizyon izlemenin % 51.7 olduğu, % 33.6 oranında radyo dinlememe olgusunun bulunduğu ortaya çıkmıştır. Okur-yazar olmayanların % 50.8 radyo dinlemeyen, eğitim düzeyi yükseldikçe televizyon izleme artışı göstermektedir. Hiç veya az eğitim görmüşler video seyretmezken, erkekler kadınlara göre daha çok video seyretmektedir.

Yabancı televizyon izleme iller itibarıyla Hatay'da % 59.6, Edirne'de % 51.8, İzmir'de % 24.8 dir. En çok televizyonu izlenen yabancı ülkeler ise Yunanistan (% 49.1), Suriye (% 33.8)dir. En çok dinlenen radyolar TRT-1 % 50.4, TRT-2 % 19.9, Polis Radyosu % 8.7, TRT-3 % 8'dir, en çok dinlenen yabancı radyolar ise şunlardır: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Bayrak Radyosu % 56.5, BBC % 6.9, Moskova % 5.4 ve Amerika'nın Sesi % 5.

1985 araştırması da tıpkı 1984 araştırması gibi, istatistik testler uygulanmadan değerlendirilmiştir. Yorumlar yüzeyseldir. Bununla beraber, TRT nin böyle girişimleri desteklemesi, yapması iyi bir yaklaşımdır.

Tezler

Haluk Gürgen, "Televizyon Reklamlarında Yaratıcı Strateji" Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1987.

Reklam, tüketicilerin tutum ve davranışları üzerinde planlanmış bir etki yaratarak, reklâmı yapılan mal ya da hizmetin satışlarını arttırmayı amaçlayan bir iletişim biçimidir. Öte yandan pazarlama faaliyetlerinin ayrılmaz bir parçası olan reklâmın pazarlama kapsamı dışında planlanarak yürütülmesi de düşünülemez. Haluk Gürgen'in bu görüşler doğrultusunda yaptığı çalışmada reklâm olgusu, önce pazarlama ve iletişim disiplinleri açısından çeşitli yönleriyle incelenmiş ve iletişim süreci olarak reklâmın öğeleri ve işleyişine ilişkin kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Ayrıca, reklâmın etkileyici iletişim (persuasive communication) açısından özellikleri incelenerek reklâm kampanyasının başarısını etkileyen iletişim faktörleri belirlenmiştir. Böylece televizyon reklâmında "yaratıcı strateji modeli"nin kuramsal yapısı kurulmuş ve televizyon reklâm mesajını oluşturmaya ilişkin kararlar bu model çerçevesinde ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Çalışmanın son bölümünde ise, seçilen bir televizyon reklâm kampanyası "yaratıcı strateji modeli" açısından değerlendirilmiştir. Bu uygulamanın sonuçlarına göre, modelin içerdiği karar aşamaları ile reklâm kampanyası stratejisinin karar aşamaları arasında benzer özellikler bulunduğu görülmüştür.

Naci Güçhan, "Sistem Yaklaşımı ile Televizyon Eğitim Programı Yapımı - Açıköğretim Fakültesi Örneği" Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1987.

Naci Güçhan'ın doktora tezinde eğitim felsefesi, politikası ve özellikle yöntemlerindeki değişimler ve farklılaşmalar sonucu, Eğitim Teknolojisi'nin ayrı bir bilim dalı olarak gelişme göstermesinden ve Uzaktan Öğretim Yöntemi'ne Türkiye'de de ağırlık verilmesinden yola çıkılarak, televizyonla eğitim programlarının önemi vurgulanmaktadır. Televizyon programı yapımı, sistemler hiyerarşisi içinde ele alınmakta, kendisini oluşturan alt sistemlerin (planlama, hazırlıklar, uygulama ve değerlendirme) özellik ve niteliklerinin belirlenmesiyle program yapımı sisteminin daha iyi işleyeceği gösterilmektedir.

Tezde bu bakış açısıyla, bir televizyon eğitim programının hazırlanması düşünce aşamasından gerçekleştirme aşamasına kadar ayrıntılarıyla incelenmekte ve bazı öneriler getirilmektedir. Çalışmada örnek bir taslak senaryoya ve bir çekim senaryosuna da yer verilmektedir.

Sezen Ünlü, "İşitme Engelli Çocukların Ailelerinin Uzaktan Öğretim ile Eğitilmesi" Doktora tezi; Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1987.

Ülkemizde işitme engelli çocukların sayısı oldukça önemli boyutlara ulaşmıştır. Bu sorunla karşı karşıya olan ailelerin büyük bir çoğunluğu eğitim yetersizliğinden kaynaklanan umutsuzluk içindedirler. Bu yüzden, aileler çocuğun, ruhsal gelişimini sağlayacak ve onu topluma kazandıracak yardımı yapamazlar. Oysa eğitim aracılığıyla her alanda pek çok şey yapılabilir. Sezen Ünlü bu görüşten hareketle uzaktan öğretim teknikleri ile bir eğitim modeli geliştirmiştir. Sezen Ünlü'nün bu çalışmasında geliştirmiş olduğu model Eskişehir ilindeki 0-12 yaş arasında işitme engelli çocukların aileleri üzerinde denenmiştir.

Unesco'dan Haberler

Üçüncü altı yıllık plan hazırlanıyor

□ Dünyanın karşılaştığı sorunları kamuoyuna duyurmak gerekli ise neler yapılmalıdır sorusuna yanıt aranıyor.

Unesco Üçüncü Altı Yıllık Plan'ın hazırlanması için şimdiden çalışmalara başladı. 1990-1995 dönemini kapsayacak Plan 1989 sonunda toplanacak 25'ci Genel Konferansa sunulacak. Unesco sekreterliği, Üçüncü Altı Yıllık Plan'ın üye ülkelerin gereksinimlerine yanıt vermesini sağlamak amacıyla kapsamlı bir anket hazırladı. Üye ülkelere gönderilen bu ankette yer alan soruların bazıları şunlar:

— Sızce son yıllarda, ulusal, bölgesel ya da uluslararası düzeyde Unesco programlarına yön verecek ne gibi önemli değişiklikler olmuştur?

— Eğitim, doğa bilimleri, insan ve toplum bilimleri, kültür ve iletişim alanlarında başlıca eğilimler neler olmuştur, yüzyılın sonuna kadar bu alanlarda ne gibi sorunların çıkabileceğini düşünüyorsunuz?

— Bu sorunların çözümlenmesine Unesco nasıl yardımcı olabilir?

— Araştırmalar, düşünsel ve bilimsel işbirliği güçlendirilmeli midir?

— Dünyanın karşılaştığı sorunları kamuoyuna tanıtmak ve bunların önemini duyurmak yararlı olur mu?

— Bilgileri yaymak ve deneyim alış verişini geliştirmek gerekir mi?

— Bu sorunlara çözüm getirebilmesi için politika ve stratejilerin saptanmasına katkıda bulunmak yararlı olmaz mı?

— Eylemlere ve gelişmelere yönelik programlar hazırlamak ve gelişen ülkelerin bunlardan yararlanmasını sağlamak gerekir mi?

— Hangi konulara öncelik verilmesini istiyorsunuz?

Ankette izlenecek yöntemlerle ilgili çeşitli sorular da yer alıyor. Ankete verilecek yanıtların en geç 1988 başında Unesco Genel Merkezine ulaştırılması isteniyor. Unesco Türkiye Milli Komisyonu da şimdiden bu konuların üzerinde çalışmalara başladı.

Bu hazırlıklarda iletişim konularının büyük ağırlığı olması bekleniyor. Son yirmi yıl içinde iletişim alanındaki teknolojik gelişmeler dünyaya yeni ufuklar açtı ve bir dizi de sorun yarattı. Bunların çözümlenmesi ve bütün insanlığın bu gelişmelerden yararlanabilmesi için uluslararası düzeyde bir takım önlemlerin alınması gerekiyor. Unesco'nun bu alanda yön verici bir rolü olması bekleniyor.

İletişimde Avrupalılararası işbirliği sorunları

Demokratik Alman Cumhuriyeti Unesco Milli Komisyonu 28-29 Ekim 1986'da Leipzig'de Avrupalılararası bir yuvarlak masa toplantısı düzenlemiştir. Bu toplantıda Avrupalılararası işbirliğinin geliştirilmesi için bir takım öneriler üzerinde duruldu. Bu önerilerin iletişimde ilgili olan bölümünde şu sorunlara yanıt aranıyor:

— Pratik sorunların çözümlenmesi için hangi iletişim alanlarında işbirliği yapılabilir?

— Avrupa'da habercilik ve iletişim alanlarında uygulanan yeni teknolojiler nelerdir? Nasıl gelişmektedir? Bunların ekonomik, sosyal ve hukuksal sonuçları nelerdir? Bunların uluslararası ilişkilerde etkileri neler olmuştur?

— Avrupa'da radyo ve TV programlarının dağıtımında uyduların kullanılmasının hukuksal koşulları nelerdir?

— Unesco'nun IGUP (İletişimin Geliştirilmesi için Uluslararası Program) çerçevesi içinde gelişme yolundaki ülkelere yaptığı yardımın sağlanmasında Avrupalılararası işbirliği nasıl olmalıdır?

— Unesco'nun 1978'de yayınladığı İletişim Araçları Bildirgesi çerçevesi içinde Avrupa'da gazetecilik eğitimi nasıl gerçekleştirilmelidir?

— Nükleer çağda Avrupa'da devletler ve uluslar arasında bir güvenlik ortamının gelişmesine iletişim araçlarının katkısı neler olabilir?

— Yeni iletişim teknolojilerinin insanın kişiliği ve kültür düzeyine etkileri üzerinde araştırmalar yapılabilir mi?

İletişim Komitesi araştırma konularına ağırlık verecek

Unesco Türkiye İletişim Komitesi 1987 çalışma programını hazırlamıştır. Bu programda araştırma ve dokümantasyon konularına ağırlık verilmektedir:

— Komite üniversite düzeyinde yapılan bazı tez çalışmalarının kısaltılarak yayınlanmasını sağlayacak bir İletişim Tezleri Dizisi hazırlamaktadır.

— Yurt dışında yapılan yeni araştırmaların ve Unesco merkezinin iletişimde ilgili raporlarının kısaltılarak yayınlanması yoluna gidilecektir.

— İletişimle ilgili bir el kitabı hazırlanacaktır.

— Kamuoyu araştırmaları üzerinde durulacaktır.

— Teknolojik gelişmelerin bizdeki etkileri yakından izlenecektir.

— Unesco Millî Komisyonu'nda iletişimde ilgili yayınlardan bir kitaplık düzenlenecek ve bu belgeler araştırmacılara açık bulundurulacaktır.

— Türkiye'de bütün kütüphanelerde ve komite üyelerinin elinde bulunan iletişimde ilgili kitap ve belgelerin bir envanteri çıkartılacaktır.

— Radyo ve televizyon alanında çalışan yayıncılar için bir eğitim seminerinin düzenlenmesi olanakları araştırılacaktır.

Pasifik Adalarında radyo ile eğitim ve kalkınma

Güney Pasifik'te Papouasie-Yeni Gine, Salomon Adaları, Tonga, Mikronezya, Batı Samoa gibi 13 devletin ve 4 buçuk milyon radyo dinleyicisinin bulunduğu bölgede Unesco ile Alman Friedrich Ebert Vakfı'nın yönetiminde eğitimsel bir radyo programı uygulanıyor.

20 milyon km²'lik bu bölgedeki bütün radyolarca yayınlanan bu ortak programda ülke kalkınmasını sağlayacak çeşitli bilgilerin yanı sıra, sağlık önlemleri, hava raporları, tayfunların yaklaştığını bildiren açıklamalar, evlenme ilânları, borsa ve balıkçılıkla ilgili haberler ve müzik yayınları da yer alıyor.

Bölgedeki radyo personelinin eğitimi için bu program çerçevesi içinde 44 kurs düzenlendi ve bunları 300 radyo gazetecisi izledi. Programın uygulanması için Friedrich Ebert Vakfı üç buçuk milyon mark; Unesco da 210 bin dolar harcadı.

(Unesco Special)

İletişim Dünyası

UNESCO TÜRKİYE MİLLİ KOMİSYONU İLETİŞİM KOMİTESİ YAYINI

Sahibi: Unesco Türkiye Milli Komisyonu adına Prof. Dr. Suat SİNANOĞLU

Sorumlu Genel Yayın Müdürü: Hıfzı TOPUZ

Yazı Kurulu: Hıfzı TOPUZ, Prof. Dr. Nermin ABADAN-UNAT, Doç. Dr. Korkmaz ALEMDAR, Doç. Dr. Raşit KAYA, Doç. Dr. Niyazi ÖKTEM, Prof. Dr. Oya TOKGÖZ, Doç. Dr. Aysel AZİZ, Hüsamettin ÜNSAL, Dr. Hikmet SEÇİM, Dr. Aydın UĞUR

Yazışma Adresi: UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, Göreme Sok. No: 7

Kavaklıdere/ANKARA

Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu'nda dizilmiş, Anadolu Üniversitesi Basımevi'nde basılmıştır.

Fiyatı: 50 TL.